

Krahel, Tadeusz

"Acta Nuntiaturae Polonae", T.2
:"Zacharias Ferreri (1519-1521) et nuntii
minores (1522-1553)", ed. H. D.
Wojtyska, Romae 1992 : [recenzja]

Studia Teologiczne 11, 386-387

1993

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Acta Nuntiaturae Polonae. T. 2: Zacharias Ferreri (1519-1521) et nuntii minores (1522-1553). Ed. J.D. Wojtyśka CP. Romae 1992 Institutum Historicum Polonicum Romae. 8 ss. LXII, 498.

Z wielkim rozmachem rozpoczęto wydawanie serii wydawniczej *Acta Nuntiaturae Polonae*. Na przestrzeni bowiem trzech lat wydano 6 tomów tego epokowego przedsięwzięcia naukowego, którego kierownikiem jest znany historyk Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego ks. Henryk Damian Wojtyśka, a wydawcą Polski Instytut Historyczny w Rzymie razem z Fundacją Lanckoroński. Wydawnictwo to zaplanowane jest na 60 tomów i ma objąć źródła związane z działalnością nuncjatury polskiej od jej początku, od nuncjusza Zachariasza Ferreriego, aż po ostatniego nuncjusza okresu międzywojennego i czasu wojny — Filipa Cortesiego.

Wprowadzeniem w całą serię wydawniczą jest przygotowany przez ks. H.D. Wojtyśkę tom pierwszy (*Acta Nuntiaturae Polonae. T.1. Romae 1990*), który doczekał się już szeregu pochlebnych recenzji. Kolejne tomy nie idą w kolejności chronologicznej nuncjatury. Mamy bowiem tom 2, a także 6, 18 vol. 1, 24 vol. 1 i 41 vol. 1. W tej recenzji pragnę zwrócić uwagę tylko na tom 2, zawierający akta Zachariasza Ferreriego oraz nuncjuszy, zwanych mniejszymi.

Interesujący nas tom opracował i wydał kierownik całego przedsięwzięcia ks. Wojtyśka. Słusznie uważa on Ferreriego za pierwszego nuncjusza Stolicy Apostolskiej w Polsce. Dotąd bowiem uważało się za pierwszego nuncjusza, bądź za tego, od którego zaczyna się stała nuncjatura w Polsce, Alojzego Lippomano (1555-1557). Jednak już legacja Ferreriego miała cechy stałej nuncjatury. Przemawia za tym długość trwania jego poselstwa, a także to, iż miał on: instrukcję daną na piśmie, uprawnienia jurydykcyjne, listy uwierzytelniające oraz obowiązek załatwiania spraw państwowych i kościelnych.

We wstępie do tomu ks. Wojtyśka przedstawia najpierw pierwszego nuncjusza Ferreriego, znanego z procesu kanonizacyjnego św. Kazimierza i jego działalności w Wilnie oraz następujących po nim aż do 1553 r. nuncjuszy, zwanych mniejszymi. Poselstwa tych ostatnich trwały krótko. Zwykle wysyłani byli w celu pozyskania Polski do koalicji antytureckiej, a w działalności duży nacisk kładli na obronę Kościoła przed reformacją. Dalej omawia pisma tychże nuncjuszy i daje ich itineraria w czasie misji w Polsce. Następnie prezentowany jest wykaz źródeł, które w tym tomie są publikowane i zbiorów, w których się znajdują. Najwięcej materiałów pochodzi z Archiwum Watykańskiego i Biblioteki Watykańskiej. Szereg z nich pochodzi ze zbiorów polskich, jak Archiwum Główne Akt Dawnych, Biblioteka Narodowa, Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku, Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Czartoryskich, a także i z Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie. W następnej kolejności mamy wykaz dzieł polskich i zagranicznych, w których akta i listy nuncjuszy były już publikowane oraz zestawienie opracowań i źródeł pomocniczych, wykorzystanych w tym tomie.

Po tych rzeczach wstępnych publikowane są źródła, dotyczące poszczególnych nuncjuszy, w porządku chronologicznym sprawowania przez nich misji w Polsce. Zachariasz Ferreri i jego współpracownik Jan de Tedaldis dotyczy 55 pozycji z okresu od lipca 1519 do początków stycznia 1523 r. (s. 1-134). Nuncjusze mniejsi przedstawiają się następująco:

- Tomasz Crnić (Nigro) — 5 listów z okresu od 21 XII 1522 — 3 III 1523 r. (s. 135-147);
  - Jan Antoni Buglio i nuncjusz nadzwyczajny Gundislavus de Sangro — 36 pism — od 20 II 1524 — wrzesień 1526 (s. 149-224);
  - Mikołaj Fabro — 13 pism — od 14 XI 1525 — 16 III 1526 (s. 225-246);
  - Jan Franciszek Cito — 35 pism — od 16 XI 1525 — 3 XI 1527 (s. 247-284);
  - Pamphilus de Stassoldo — 16 pism — od 10 IX 1536 — 25 XII 1536 (s. 285-312);
  - Hieronim Rorario — 22 pisma — od 29 VI 1539 — 17 XI 1540 (s. 313-351);
  - Otto Truchsess a Waldburg — 11 pism — od 29 VII 1542 — 18 II 1543 (s. 353-376);
  - Hieronim Martinengo — 22 pisma — od 25 II 1548 — 18 II 1549 (s. 377-416);
  - Marek Antoni Maffei — 10 pism — od 27 V 1553 — 30 X 1553 (s. 417-431).
- Tom zamykają indeksy osób, instytucji i miejscowości.

Zaprezentowany w tomie 2-im materiał stanowi bardzo ważny zestaw źródeł do dziejów dyplomacji papieskiej, formowania się nuncjatury polskiej i jej działalności w okresie narastania ruchu reformacyjnego w Polsce. Obrona Kościoła Katolickiego była głównym przedmiotem troski i zabiegów dyplomatów papieskich. Występują też i inne sprawy, jak pozyskanie Polski do wojny z Turcją czy też myśl o pozyskaniu dla kościoła Katolickiego Państwa Moskiewskiego. Opublikowane w tym tomie źródła są wielką pomocą dla historyków, zajmujących się tym okresem dziejów Kościoła i Polski. Pokażna część tych nie była jeszcze publikowana. Razem z tymi, które były już drukowane w różnych wydawnictwach zagranicznych i polskich, stanowią bardzo wartościową całość. Na podkreślenie zasługuje przejrzysty układ tomu i jego szata graficzna. Wypada też życzyć, aby nie osłabło tempo wydawania kolejnych tomów.

ks. Tadeusz Krahel

Andrea Mercatali, *Pedagogia: educare oggi*, Roma 1991, ss. 327.

Wśród wielu syntetycznych ujęć problematyki związanej z wychowaniem na uwagę zasługuje niewątpliwie książka autorstwa Andrzeja Mercatali. Warta jest ona polecenia z dwu zasadniczych powodów. Pierwszym jest osoba autora, drugim zaś sposób ujęcia zagadnienia.

Andrea Mercatali, franciszkanin, należy do starszej generacji teoretyków wychowania. Urodził się bowiem w 1926 roku. Jest on profesorem Papieskiego Uniwersytetu „Urbanianum” oraz Papieskiego Fakultetu Franciszkańskiego „Antonianum” w Rzymie. Jego *Pedagogia* jest owocem wielu lat doświadczeń wychowawczych i medytacji nad tym zagadnieniem.

Książka nie stroni od dyskusji z różnymi nurtami współczesnego wychowania, jednak polemika nie jest jej zasadniczym zadaniem. Przeciwnie, autor stara się dać czytelnikowi przede wszystkim pozytywną przemyslaną syntezę. Głównymi punktami odniesienia tej syntezy są: Ewangelia i to, co można określić mianem franciszkańskiego modelu wychowania. Wspólnym ich mianownikiem jest to, że oba suponują rozwój zarówno ucznia, jak i nauczyciela, którego podstawą jest rozwój i doskonalenie osoby.

Książka obejmuje siedem rozdziałów. Pierwszy z nich, zatytułowany: *Pedagogika — nauka i sztuka wychowania*, jest próbą określenia, przy pomocy definicji opisowej, czym jest pedagogika i wychowanie. Kwestię tę omawia autor na szerokim tle stosunków społecznych i przemian, jakim one podlegają, warto zauważyć, że autor traktuje pedagogikę nie tylko jako naukę, lecz także jako swoisty rodzaj sztuki, czyli czegoś, do czego potrzebne jest powołanie, a nie tylko przygotowanie zawodowe.

Rozdział drugi przedstawia relacje pomiędzy pedagogiką a takimi naukami jak biologia, psychologia i socjologia, które z jednej strony stanowią jej bazę, a z drugiej zaś także one, do pewnego stopnia, korzystają z jej osiągnięć.

Kolejny, trzeci rozdział, poświęcił autor podmiotowi wychowania, podmiotem tym jest osoba ludzka i to na przestrzeni całego swojego życia.

Dwa następne rozdziały, czyli czwarty i piąty, stanowią logiczną kontynuację rozdziału trzeciego. Pierwszy z nich omawia proces formowania osoby, uwzględniając szeroko jego złożoność, drugi zaś dotyczy celu i sposobu oddziaływania wychowawczego. Szczególne miejsce zajmuje tutaj kwestia wychowania ku wartościom. Wśród wartości autor omawia również zagadnienie współpracy i solidarności, a także wartości religijne i ekologiczne. Wyakcentowanie wartości w pracy omawianego autora ma duże znaczenie w teorii wychowania. Wiele bowiem współczesnych teorii wychowawczych bądź pomija tę kwestię, bądź podaje pseudowartości jako istotne w wychowaniu. Wreszcie podniesiona przez autora kwestia wychowania permanentnego zasługuje na osobną uwagę czytelnika. Chodzi tu przede wszystkim o proces ciągłego odnawiania świadomości wartości, których